

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Республики Тыва
"Управление образования" администрации городского округа города
Ак-Довурак
МБОУ СОШ №3 г. Ак-Довурака

РАССМОТРЕНО

СОГЛАСОВАНО

УТВЕРЖДЕНО

Руководитель ШМО

Зам.директора по УВР

Директор школы

Кара-Сал С.Г.

Сарыглар Ч.Б.

Хомуцку М.Б.

Протокол №1 от «25»
августа 2023 г.

Протокол № 4 от «25»
августа 2023 г.

Приказ №193/1 от «26»
августа 2023-г.

РАБОЧАЯ

ПРОГРАММА

учебного предмета

«Родной (тувинский) язык»

для 5 «а» класса основного общего образования

на 2023-2024 учебный год

Составитель: Кужугет Айслу Байыровна,
учитель родного (тувинского) языка и литературы

г. Ак-Довурак-2023

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН

Календарь-тематиктиг планнаашкынны (КТП) башкы ажыл-чорудулгазының уг-шии, уругларның сонuurгалының болгаш кадыкшылының байдалынга дүүштүр, бөлүктөп дээш оон-даа өске аргалар-биле өскертип ажылдап болур. КТП-ни боттандырданда, электроннуг (чурагайлыг) өөредилге курлавырларын ажыглаарының аргаларын кичээнгейге алып, өөредилге-методиктиг материалдарны (мультимедийлиг программалар, электроннуг номнар болгаш пособиелер, электроннуг библиотекалар, виртуалдыг лабораториялар, оюннуг программалар, өөредилгениң чурагайлыг курлавырларының чыындызы) бар, белеткеп каан курлавырга даяныр, ол ышкаш башкы боду чогаадып тургузуп алгаш ажыглаар.

2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарынга «Төрээн (тыва) дыл» эртемниң чижек өөредилге программасында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли бергени-биле календарь-тематиктиг план тургузарынга бергедээшкиннер туруп болур. Ынчангаш 2023-2024 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле чижек календарь-тематиктиг планнаашкын тургустунган.

5 класс – 68 ш.

Катаптаашкын – 6 шак.

Хыналда болгаш чогаадыкчы ажылдар (хыналда ажыл, эдертиг, чогаадыг, словарьлыг диктант, төлевилел дээш о.ө.) – 6 шак. Теория болгаш практика – 56 шак

Ажыглаар өөредилге номнары:

1. «Тыва дыл. 5 класс». Авторлары: К.Б.Доржу, Н.Д.Сувандии, А.Б.Хертек, Б.Ч.Ооржак, Ч.А.Сарыглар, М.В.Бавуу-Сюрюн 2014ч.
2. «Тыва дыл. 6 класс». Авторлары: М.В.Бавуу-Сюрюн, К.Б.Доржу, Б.Ч.Ооржак, А.Б.Хертек. 2015ч.
3. «Тыва дыл. 6-7 класс». Авторлары: Д.А. Монгуш, К.Б. Доржу. 2001ч.
4. «Тыва дыл. 5 класс». Авторлары: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар, Ч.М.Тюлюш. 2022ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевири)
5. «Тыва дыл. 6 класс». Авторлары: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар. 2022ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевири)

Дылдын кезектери	Программа аайы-биле темалар	Шактар саны	Өөреникчилернин кылыр ажыл-чорудулгазынын кол хевирлеринин чижек тайылбыры
	1-4 класстарга өөрэнген чүүлдеринге катаптаашкын Чугаа кезектери. Сөс каттыжыышкыны болгаш домак	1	Сөзүглелдерни сайгарар. Айтырыгларга харыылаар. Чурукту ажыглап тургаш, домактарны болгаш сөзүглелди тургузар. Чүве ады, демдек ады, арынның ат оруннарын өске чугаа кезектеринден ылгаар. Чүве аттарын падежтерге, саннарга өскерттир. Домакта кол сөс, сөглөкчини тывар. Кылыг сөзүн арыннарга болгаш саннарга өскерттир. Бөдүүн домактарны тургузар. Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарының соонга бижик демдектерин сагыыр.
	Чугааның болур байдалы. Чугааның стильдери.	1	Чугааның каяа, кымның-биле, кандыг сорулгалыг болуп болурун билир. Сөзүглелдер, таблицалар-биле ажылдаар. Сөзүглелдин стилин тодарадыр.
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Төрээн дыл – чоннуң эртинези (Дыл – кижилернин харылзажыр чугула чепсээ. Төрээн дыл – чоннуң чон бооп артарының үндезини. Тыва дылды өөрениринин ужур-дузасы.)	1	Өөредилге номунда төрээн дыл дугайында материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелернин онаалгаларын күүседир. Төрээн дыл дээрге кандыг-даа чоннуң эртинези-дир деп билип алыр. «Дыл – кижилернин харылзажыр чугула чепсээ», «Төрээн дыл – чоннуң чон бооп артарының үндезини» деп темаларга чугааны чорудар.

			<p>Демнежилге ажылы: Тыва дылдың ниитилелге ужур-дузазының дугайында тайылбырларны, медээлерни тывар.</p> <p>«Төрээн дылым дугайында бодалым» деп төгерик столду эрттирер.</p> <p>«Тыва дылдың чечени» деп төлевилел тургузар: дыл дугайында немелде литератураны, словарьларларны тывар болгаш ажыглаар, төлевилелди эштеринге таныштырар.</p>
Дыл дугайында эртемнің кезектери	<p>Дыл эртеми болгаш ооң адырлары.</p> <p>Тыва дыл эртеминиң кол кезектери, оларның демдектери болгаш чугаага ажыглаары.</p> <p>Чугааның янзылары.</p>	2	<p>Өөредилге номунда дыл эртеми болгаш ооң адырларының дугайында материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Эртем дээрге амыдыралдың кандыг-бир адырынга хамаарышкан билиглерни өөренип көөр болгаш ону чаңгыс айлаарынче угланган кижиниң ажыл-чорудургазының бир адыры деп билир.</p> <p>Лингвистика (лат. lingua «дыл») азы дыл эртеми дээрге дылдар дугайында өөренир эртем болур деп билир. Ук эртем делегейде шупту дылдарны болгаш дыл бүрүзүнүң дугайында өөренир, шинчилээр.</p> <p>Тыва дыл эртеми дыл дугайында ниити билиглерни, дыл дугайында эртемнің кезектерин болгаш чугаа культуразын өөредирин тайылбырлаар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: тыва дылдың кол кезектерин билири-биле тайылбырлаар: фонетика, орфоэпия, лексика, фразеология, морфология, синтаксис, орфография, пунктуация, стилистика.</p> <p>Чугааның янзыларының дугайында эге класстан алган билиглеринге даянып чугааны кылыр.</p>
	Хыналда ажыл	1	<p>Алган билиглерин бадыткаар, бердинген онаалгаларны күүседир.</p>
Фонетика болгаш орфоэпия	<p>Фонетика дугайында билиг:</p> <p>Үн – дылдың эң бичии кезии. Чугаа органнары болгаш чугаа үннериниң тургустунары.</p> <p>Артикуляция. Үннерниң утка ылгаар хүлээлгелери (шынарлары). Фонетиктиг</p>	12	<p>«Фонетика», «орфоэпия» деп терминнер дугайында чугааны чорудар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Үннерни бөлүктээр (ажык үннерни, ажык эвес үннерни).</p> <p>Ажык үннерни бөлүктээр.</p>

<p>транскрипция болгаш ооң чамдык демдектери.</p> <p>Ажык үннерниң бөлүктээшкини: Кыска болгаш узун ажык үннер.</p> <p>Өк-биле адаар ажык үннер.</p> <p>Кадыг болгаш чымчак ажык үннер.</p> <p>Ажык үннерниң аяннажылгазы (сингармонизм).</p> <p>Эрин-биле адаар болгаш эрин-биле адавас ажык үннер.</p> <p>Ажык эвес үннерниң бөлүктээшкини: Күштүг болгаш кошкак ажык эвес үннер.</p> <p>Аяар ажык эвес үннер.</p> <p>Ыыткыр болгаш дүлей ажык эвес үннер.</p> <p>Сөске ажык эвес үннерниң каттыжар чуруму болгаш дөмейлежири.</p> <p>Ийи ажык үн аразынга дүлей ажык эвес үннүн ыыткыр үн-биле солчуру. Сөстүн фонетиктиг сайгарылгазы.</p> <p>Слог болгаш ооң хевирлери (ажык, хаалчак). Тыва дылда ударение.</p> <p>Интонация. Орфоэпия дугайында билиг. Тыва дылда шын адалганың дүрүмнери.</p>	<p>Демнежип карточка-биле ажылдаар, схема тургузар.</p> <p>Ажык болгаш ажык эвес үннерни аңгылаар, оларны шын адаар. Адалгазының аайы-биле ылгалдарын барымдаалап, ажык үннерни тодарадыр. Сөстерде ажык үннерни шын адаар.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Үннерниң утка ылгаар хүлээлгелерин (шынарларын) тодарадыр. Ажык болгаш ажык эвес үннерге характеристиканы бээр.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Ажык үннерниң шын адалгазын сайгарар, тайылбырлаар, шын адаар, ажык үннерлиг сөстөрни шын бижиир. Сөстөргө аяннажылганы сагыыр, аяннажылгага чагыртпайн баар таварылгаларны чижектерге көргүзөр.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Ажык эвес үннерниң тыптыр аргазын, тыптыр черин тайылбырлаар; ажык эвес үннерни адаарының күженишкениниң аайы-биле болгаш ыт, дааштың киржилгезиниң аайы-биле ылгап тодарадыр.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: сөске ажык эвес үннерниң каттыжар чурумун болгаш дөмейлежирин чижектерге көргүзөр.</p> <p>Сөсте ийи ажык үн аразынга дүлей ажык эвес үннүн ыыткыр үн-биле солушканын тывар. Сөстерде ажык эвес үннерни шын адаар.</p> <p>Бөлүктөр аразынга чаржып ажылдаар: Сөстөрниң транскрипциязын дүрген бижиир. Айыткан үннерни шупту деңге ыыткыр кылдыр шын адаар. Сөстерде үннерни шын адаар.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Шын адалганың ужур-дузазының дугайында чугаалажыр.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Сөстүн слогтарын тодарадыр; ажык болгаш хаалчак слогтарны аңгылаар. Бижекке слогту дараазында одуругже көжүрериниң чурумун барымдаалап слогтарга чарар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Оюн «Ударениени шын салыңар!» (карточкаларда сөстөрниң ударениезин шын адаар)</p>
---	---

			<p>Интонация дугайында тайылбырлаар.</p> <p>Тыва дылда шын адалганың дүрүмнерин болгаш ударениени сагывышаан, сөзүглелдерни номчуур.</p> <p>Өөредилге номунуң фонетика, орфоэпияга хамаарышкан материалдарының ниити сайгарылгазынга киржир.</p> <p>Бердинген сөстөрнүң фонетиктиг сайгарылгазын кылыр, транскрипцияның демдектерин шын ажыглаар: узун ажык үннер – дагаа [та̄ьга:], аяа [айа:], өк-биле адаар ажык үннер – аът [а̄^т], күштүг ажык эвес үннер – пар [п̄'ар], тал [т̄'ал], дакпырлап бижиир ажык эвес үжүктөрнүң үннери – аттар [ат̄ар], аккыр [ак̄ыр] дээш о.ө. Сөстөрдө үннер болгаш үжүктөрнүң санының дүүшпезин тайылбырлаар.</p> <p>Бодунуң чугаазынга (чугаа чорудулгазынга) фонетика болгаш орфоэпияда алган билиглерин, мергежилдерин херек кырында ажыглаар.</p> <p>Бодунуң болгаш өске улустуң чугаазында шын адалганың (орфоэпияның) дүрүмнерин сагып турарын тодарадып билир, сагывайн турар таварылгаларда оларны эдип шыдаар.</p>
	Катаптаашкын	1	Фонетика болгаш орфоэпияга алган билиглерин катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	Фонетика болгаш орфоэпияга алган билиглерин, мергежилдерин бадыткаар.
Графика, орфография	<p>Алфавит болгаш оон ужур-дузазы.</p> <p>Тыва алфавиттиң төөгүзү. Латинчиткен тыва алфавит. Кириллицага үндезилээн тыва алфавит.</p> <p>Ниитилел амыдыралынга бижиктиң ужур-дузазы.</p> <p>Орфография дугайында билиг.</p> <p>Орфографияның дүрүмнери.</p> <p>Тыва дылдың словарьлары.</p> <p>Ажык эвес үннерниң үжүктөрүн дакпырлап бижири.</p> <p>Й үннүг үжүктөрлиг (я, е, ё, ю.) сөстөрни шын</p>	5	<p>Графиканың дыл дугайында эртемниң бир кезээ болурунун дугайында ниити чугаага киржир.</p> <p>Төлөвилел тургузар: «Тыва дылдың алфавиди». Латин алфавитке үндезилээн тыва алфавит-биле таныжар. Кирилл алфавидинге үндезилээн тыва алфавиттиң кыска төөгүзүн билир.</p> <p>Ниитилел амыдыралынга бижиктиң ужур-дузазының дугайында угаап боданыышкынын илередир.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Тываның дескээринде бижиктиг тураскаалдар дугайында кыска шинчилелди кылыр (башкының сүмелээни информантылар-биле</p>

	<p>бижири. Сөс эгезинге т-д, п-б деп үннерниң үжүктөрүн шын бижири. Кадыг (ь) болгаш чымчак (ь) демдектерни сөске ажыглаары.</p>		<p>ужуражыр, ном саңындан херек номнарны тывар, номчулга залынга номчуттунар, херек материалдарны дилээр). Тыва алфавитти словарьлар, тайылбыр номнар (справочниктер), энциклопедиялардан медээ дилээрде ажыглаар. «Өк-биле адаар ажык үннер» деп темага дыңнадыг белеткээр. Орфография дугайында тайылбырны кылырынга киржир. Демнежип ажылдаар: Орфография дүрүмнерин сактып алыр, удур-дедир хынажыр (бердинген сөске хамаарышкан дүрүмнү тайылбырлаар азы бердинген дүрүмге чижектерини тывар) Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Тыва дылдың словарьларының дузазы-биле сөстөрниң шын бижилгезин хынаар. Өөредилге номунда графика, орфографияга хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Словарьлыг диктантыны бижиир.</p>
	Хыналда ажыл	1	Графика, орфографияга хамаарышкан билиглерин бадыткаар.
Лексика болгаш фразеология	<p>Лексикология – дыл эртемниң кезээ. Сөс болгаш ооң лексиктиг утказы. Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөр. Сөстөрниң дорт, доора болгаш көжүргөн уткалары. Омонимнер. Синонимнер. Антонимнер. Табу сөстөр болгаш эвфемизмнер.</p> <p>Тывылган угунуң аайы-биле тыва дылдың лексиказы (ниити түрк лексика, өске дылдардан үлегерлээн лексика: моол, кыдат, төвүт, орус болгаш өске дылдардан)</p>	20	<p>Лексикология дугайында чугаага киржир, билиглерни шингээдир. «Сөстүң лексиктиг утказы» деп билиишкинни тодарадыр, ук теманы тайылбырлаар. Өөредилге номунда лексика болгаш фразеологияга хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир. Демнежип ажылдаар: Бердинген сөстөрниң лексиктиг утказын тодарадыр. Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөрни аңгылаар. Хөй уткалыг сөстөрни тыва дылдың словарьларының дузазы-биле тодарадыр, чугаага шын ажыглаар. Хөй уткалыг сөстөрни болгаш омонимнерни аңгылаар. Бот ажылдаар: Хөй уткалыг сөстөр-биле домактарны тургузар. Оюнга киржир: Дорт, доора болгаш көжүргөн уткалыг сөстөрни домактардан тывар; доора болгаш көжүргөн уткалыг сөстөр кирген сөзүглелдерни тывар.</p>

	<p>Ажыглалының аайы-биле тыва дылдың лексиказы.</p> <p>Ниити ажыглалдың сөстери. Кызыгаарлыг ажыглалдың сөстери: диалектизмнер, мергежил сөстери болгаш терминнер.</p> <p>Ховар ажыглалдың сөстери: эргижирээн сөстөр (историзмнер, архаизмнер), чаа сөстөр (неологизмнер). Жаргонизмнер.</p> <p>Хуу аттар (ономастика), оларның янзылары (топонимнер, антропонимнер, этнонимнер, зоонимнер болгаш космонимнер).</p> <p>Тыва дылдың тайылбырлыг словары.</p> <p>Сөстүң лексиктиг сайгарылгазы.</p> <p>Фразеология – дыл эртеминиң кезээ.</p> <p>Фразеологизмнер дугайында билиг.</p> <p>Фразеологизмнерниң кол демдектери болгаш утказы.</p> <p>Тыва дылдың фразеологтут словары.</p>	<p>«Эжишкилер бис» деп оюнга бөлүк аайы-биле киржир: «Синонимнер бис», «Омонимнер бис», «Антонимнер бис», «Табу биле эвфемизм бис»</p> <p>Удур-дедир хынажыр: Синонимнер, антонимнер, омонимнер тывар онаалгалар чогаадыр, оларның-биле домактар чогаадыр, аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар.</p> <p>Сөзүглелден табу болгаш эвфемизмнерни тывар. Чугаага табуларның орнунга эвфемизмнерни ажыглаар.</p> <p>Синонимнер, антонимнер, омонимнер, табу болгаш эвфемизмнер дугайында ниити чугаага киржир.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Тыва дылдың омонимнерин чыып тывар, оларның чүге омонимнер апарганын тайылбырлаар.</p> <p>«Алдын аптара» деп оюнга бөлүк аайы-биле киржир: «Ниити түрк сөстөр», «Моол дылдан үлегерлээн сөстөр», «Кыдат дылдан үлегерлээн сөстөр», «Төвүт дылдан үлегерлээн сөстөр», «Орус дылдан үлегерлээн сөстөр», «Англи, корей, япон дылдардан үлегерлээн сөстөр» (бөлүүнге хамаарышкан сөстөрни шилип тывар)</p> <p>Ниити түрк лексиканың, моол дылдан үлегерлээн лексиканың чижектерин тывар.</p> <p>Моол, төвүт, кыдат сөстөрни аңгылаар.</p> <p>Эрги болгаш чаа орус үлегерлеп алыышкыннарны тодарадыр.</p> <p>Кыска дыңнадыг белеткээр: «Ажыглалының аайы-биле тыва дылдың лексиказы».</p> <p>«Мени каяа ажыглаар силер?» деп оюнга бөлүк аайы-биле киржир: «Каяа-даа» (ниити ажыглалдың сөстери), «Тожу кожуунга» (диалектилер), «Эштерим аразынга» (жаргонизмнер), «Ажылымга», «Аалымга» (мергежил сөстери), «Кырган-ачам дугайында сактыышкынга, чогаалга» (эргижирээн сөстөр), «Квест-оюнга» (чаа сөстөр).</p> <p>Ниити ажыглалдың, ховар ажыглалдың сөстөрүн (эргижирээн сөстөр (историзмнер, архаизмнер), неологизмнер), кызыгаарлыг ажыглалдың сөстөрүн (диалектизмнер, мергежил сөстери,</p>
--	---	---

		<p>жаргонизмнер, терминнерни аңгылаар.</p> <p>Мергежил сөстөрүн, диалектизмнерни, терминнерни чугааның янзы-бүрү байдалдарыңга ажыглаар.</p> <p>Чечен чогаал сөзүглелдеринден эргижириэн сөстөр, историзмнер, неологизмнерни тывар.</p> <p>Бодунуң чугаазыңдан жаргоннар болгаш диалектилерни чайладыр. Литературлуг дылды диалектилерден ылгаар.</p> <p>Сөзүглелди тыва литературлуг дылдың лексиктиг нормаларың сагаанының талазы-биле сайгарылганы кылып номчуур.</p> <p>«Чүү-дүр ол?» деп оюңга бөлүк аайы-биле киржир: «Топо», «Гидро», «Этно», «Антропо», «Зоо», «Космо» (хуу аттарны танып билир, аңгылаар, шын бижир).</p> <p>Тыва дылдың лексиказың тывылган угунуң болгаш ажыглалының аайы-биле таныыр, оларны аңгылаар, бижимел чугаага шын ажыглаар.</p> <p>Хуу аттар дугайыңда кол билиглерни шингээдир. Оларның янзыларың аңгылаар (топонимнер, антропонимнер, этнонимнер, зоонимнер база космонимнер), сөзүглелден тывар.</p> <p>Фразеологияның кол билиглерин шингээдир, медереп билир.</p> <p>Хостуг болгаш быжыг сөс каттыжышкыңнарың аңгылаар.</p> <p>Сөзүглелден фразеологизмнерни тывар, оларны синонимниг одуруг тургузарыңга ажыглаар. Оларның утказың тайылбырлаар болгаш чугаага ажыглаар.</p> <p>Фразеологизмнерни сөзүглелдерден, тайылбыр словарьдан тывар, олар-биле домактарны чогаадыр. Фразеологизмнерниң синонимин тывар. Орус дылдан чоок уткалыг фразеологизмнерниң чижектерин көргүзөр. Тыва дылдың фразеологтуг словарьң ажыглаар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Тыва дылдың тайылбыр словарь, тыва дылдың фразеологтуг словарь (сөстөрниң болгаш фразеологизмнерниң уткаларың тодарадыр).</p> <p>Тыва дылдың очулга болгаш терминнер словарьларының төрөөн дылдың байлаан шингээдип алырыңга ужур-дузалың медереп</p>
--	--	--

			<p>билир.</p> <p>Бодунуң болгаш өске кижиниң чугаазында сөстөрниң ажыглалынга хамаарыштыр үнелелди бээр.</p> <p>Бот ажылдаар: Сөстүң лексиктиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Словарьлыг диктантыны бижиир.</p>
	Катаптаашкын	1	Лексика болгаш фразеологияга алган билиглерин катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	<p>Диктантыны бижиир.</p> <p>Сөстүң утказын, ооң бөлүүн тайылбырлаарынга немелде онаалгалыг хыналда ажылды күүседир.</p>
Синтаксис. Пунктуация	Синтаксис – дыл дугайында эртемниң кезээ. Пунктуация дугайында билиг. Бижик демдектери болгаш оларның хүлээлгелери.	1	<p>Синтаксистиң кол билиглериниң дугайында чугаага киржир.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Бижик демдектерин кандыг таварылгаларда ажыглаарының дүрүмнерин тайылбырлаар.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Бижик демдектери болгаш оларның хүлээлгелерин тодарадыр.</p>
	Сөс каттыжышкыннары. Сөс каттыжышкынының дугайында билиг. Сөс каттыжышкынында өзек болгаш чагырткан сөс. Сөс каттыжышкынының синтаксистиг сайгарылгазы.	4	<p>Өөредилге номунда сөс каттыжышкыннарынга хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Сөс каттыжышкынында өзек болгаш чагырткан сөстү тодарадыр.</p> <p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Домактардан сөс каттыжышкыннарын тывар, өзек сөстен чагырткан сөсчө айтырыгны салыр. Сөзүглелдерде ажыглаттынган сөс каттыжышкыннарының утказын тайылбырлаар.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Сөс каттыжышкынының синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Бот ажыл: Бердинген модельдер аайы-биле сөс каттыжышкынын тургузар: д.а.+ч.а., с.а.+ч.а. дээш о.ө. Сөс каттыжышкыннарынга хамаарыштыр тургузуп алганы айтырыгларны бот-боттарынга салыр, онаалгаларны бээр.</p> <p>Сөс каттыжышкынының синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p>
	Домак. Бөдүүн домак дугайында билиг.	6	Сөс, сөс каттыжышкыны, домакты ылгаар болгаш оларны тода тайылбырлаар.

	<p>Чугаалаар сорулгазының аайы-биле домактарның хевирлери (медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары). Алгы домаа.</p> <p>Домактың грамматиктиг ооргазы (предикаттыг төвү).</p> <p>Тургузуунун аайы-биле домактарның янзыларының (ийи чугула кежигүңнүг (ийи составтыг) болгаш чаңгыс чугула кежигүңнүг (чаңгыс составтыг), делгеренгей эвес болгаш делгеренгей, нарынчылтынган болгаш нарынчылтынмаан, долу болгаш долу эвес) дугайында ниити билиг.</p> <p>Бөдүүн домакта логиктиг ударение дугайында билиг.</p> <p>Бөдүүн домактың синтаксистиг сайгарылгазы.</p>		<p>Хөй-биле кады (коллектив-биле) ажылдаар: Чугаалаар сорулгазының аайы-биле медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын тодарадыр. Алгы домаан ылгаар.</p> <p>Бот ажылдаар: домактың грамматиктиг ооргазын (кол сөс, сөглөкчизин) тывар, кандыг чугаа кезээ-биле илереттингенин тодарадыр. Домакта кол сөс биле сөглөкчинин харылзаазын тайылбырлаар.</p> <p>Өөредилге номунда бөдүүн домакка хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир.</p> <p>Алган билиглерин мергежилгелерниң онаалгаларын күүседип тургаш, ажыглаар.</p> <p>Башкының сүмелээни сөзүглелден тургузуунун аайы-биле домактарның янзыларынга чижектерни билир шаа-биле тывар азы боду чогаадыр.</p> <p>Аас чугаага үн аяны, логиктиг ударениени; бижимел чугаага бижик демдектерин сагыыр. Делгеренгей болгаш делгеренгей эвес домактарны сөзүглелден тывар болгаш тургузар, домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Пунктуастыг дүрүмнерни сагыыр.</p> <p>Демнежип ажылдаар: Бөдүүн синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Бөдүүн домакта логиктиг ударение дугайында чугаага киржир.</p> <p>Өөренгени «синтаксис» деп темага улуг эвес тестиге харыылаар.</p>
	Катаптаашкын	1	Синтаксис, пунктуацияга алган билиглерин катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	Диктантыны бижиир, хыналда онаалгаларны кылыр.
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	<p>Диалог. Аас чугааның хевирлери: айтырыг- харыы, сонuurгалын оттуруп чугаалажыры, бодалсолчуру.</p> <p>Монолог: тоожуушкун, чурумал, угаап боданыышкын.</p>	4	<p>Өөредилге номунда диалог, монологка хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Диалог болгаш монологту ылгаар.</p> <p>Бөлүк аайы-биле ажылдаар: Бердинген темаларга диалогтуң хевирлеринин чижектерни тургузар: айтырыг-харыы, сонuurгалын оттуруп чугаалажыры, бодал солчуру.</p> <p>Бот ажылдаар: Бердинген тема аайы-биле монологтуң кайы-бир</p>

			хевиринге кыска сөзүглелди тургузар (тоожуушкун, чурумал, угаап боданыышкын), эштериниң мурнунга номчуур. Бодунуң бодалын илередир, чугаа культуразын сагыыр. Чаңгыс классчыларының чугаазында эртирипкен частырыгларын хайгаараар болгаш эдер.
	Катаптаашкын. Фонетика. Орфоэпия. Орфография. Лексика болгаш фразеология Синтаксис. Пунктуация.	2	Тус-тузунда тема аайы-биле демнежип, хөй-биле кады (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажылдаар.
	Хыналда ажыл	1	Хыналда ажылды күүседир.
		68 шак	

